

REFERENCES

1. Bobryashova, O. V. (2006). *Master_klass y tvorcheskaya masterskaya kak pedahohicheskye tekhnolohyyu aktyvnoho obuchenyya budushchykh dyzaynerov*. [Master class and creative workshop as pedagogical technologies of active training of future designers]. Orenburg.
2. Zubova, N. Y. (2006). *Tvorcheskye masterskye*. [Creative workshops]. Moskva: Professionalnoye obrazovaniye.
3. Zyazyun, I. A. (2011). *Pedahohichna maysternist – tekhnolohiya pedahohichnoyi diyi*. [Teaching skills – technology of teacher action]. Zhytomyr.
4. Yhna, O. N. (2012). *Tekhnolohyzatsyya profytsionalnoy podhotovky uchytelya ynostrannoho yazyka*. [The technologization of professional preparation of a foreign language teacher]. Tomsk.
5. Kozyr, A.V. (2008). *Profesiyina maysternist uchyteliv muzyky: teoriya i praktyka formuvannya v systemi bahatorivnevoyi osvity*. [The professional skills of teachers of music: theory and practice of forming the system of multilevel education]. Kyiv.
6. Labunets, V. M. (2013). *Intehrovane navchannya maybutnikh uchyteliv muzyky: teoriya ta praktyka*. [Integrated training future music teachers: Theory and Practice]. Kamenets-Podolsky.
7. *Nova ukrayinska shkola*. [New Ukrainian School]. Available from: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/17/mon.pdf>
8. Pyekhota, O. M., Kiktenko, A. Z., Lyubarska, O. M. (2001). *Osvitni tekhnolohiyi*. [Educational technologies]. Kyiv.
9. Provorova, Y. M. (2016). *Metodychna pidhotovka maybutn'oho vchytelya muzyky u vymirakh profesiyino-tvorchoyi samorealizatsiyi: prakseolohichnyy pidkhid / Samorealizatsiya piznavalno-tvorchoho i profesiynoho potentsialu*

osobystosti v innovatsiyuy osviti. [Methodical preparation of the future teacher of music in measurements of professional and creative self, praxeological approach / Self cognitive and creative potential of the individual and professional education innovation]. Sumy.

10. Provorova, Y. M. (2016). *Prakseolohichni tsinnosti metodychnoyi pidhotovky maybutnoho vchytelya muzyky do spivatskoyi diyalnosti*. [Praxeological values of methodical preparation of the future teacher of music for singing activity]. Sumy.

11. Sukhomlynsky, V. O. (1988). *Sto porad uchitelevi*. [One hundred tips for teacher]. Kyiv: Radyanska shkola.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПРОВОРОВА Євгенія Михайлівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені А. Т. Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Наукові інтереси: теорія та практика методичної підготовки майбутнього вчителя музики, мистецька праксеологія, теорія та методика постановки голосу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PROVOROVA Ievgeniia Myhaylivna – Ph. D.

in pedagogics, Docent, Doctoral student of Department of theory and methodology of music education, choral singing and conducting Institute of Arts named A.T. Avdiyevskiy National Pedagogical Dragomanov University

Circle of scientific interests: Theory and practice of methodical preparation of future teachers of music, art praxeology, theory and methods of teaching singing.

Дата надходження рукопису 09. 04. 2017 р.

УДК 378. 67

СВЕЩИНСЬКА Наталя Василівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка e-mail: muzteor@mail.ua

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ В МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Суспільні перетворення, що відбуваються в Україні під впливом соціально-економічних і культурних перемін, призвели до зміни багатьох педагогічних орієнтирів. У сучасному соціокультурному просторі особливу значущість набуває виховання

відповідальної, ініціативної, творчої особистості вчителя. На розв'язання цих завдань спрямовані важливі державні документи – Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти України, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, в

яких робиться наголос на те, що успішна самореалізація молодшої людини можлива тільки за наявності її особистої системи цінностей, яка має бути адекватною мінливим умовам сьогодення. Адже вся історія людства – це шлях пізнання й ціннісного осмислення буття. Творча сутність людини, що здатна індивідуально-ціннісно ставитися до життя, усвідомлювати навколишній світ, створювати «другу природу» (як нову сферу цінностей), є підґрунтям безперестанного розвитку культури й освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях Б. Асаф'єва й О. Лосєва, у музикознавчих працях сучасних дослідників М. Лобанової, В. Медушевського, Є. Назайкінського, А. Соколова, В. Холопової, Ю. Холопова, Т. Чередниченко та інших розглядаються різні аспекти осмислення музики як феномена мистецтва: психологічні аспекти її сприйняття; коло естетичних та аксіологічних питань, пов'язаних із особистісно-ціннісним ставленням до неї.

Якщо інтерпретувати аксіологічні ідеї сучасних дослідників (І. Бех, В. Дряпіка, А. Кир'якова, О. Рудницька, Р. Шульга та ін.) на світ музичних цінностей, то поняття «орієнтація» буде означати процес, що розпочинається із засвоєння зовнішньої музичної форми через «появу переживань» (О. Лосєв) – до катарсису, до діалогічного спілкування, яке надає можливість адекватно сприймати музичне повідомлення автора (повідомлення як результат комунікату, тобто діалогу). Сформовані в педагогіці механізми орієнтації на цінності вступають у протиріччя з регламентувальною діяльністю педагогів, які продовжують пропонувати засоби засвоєння світу «в готовому вигляді», що перешкоджає розгортанню процесу сходження самої особистості до цінностей життя і культури.

Мета статті полягає у розгляді теоретичних аспектів формування ціннісних орієнтацій особистості в процесі навчання на музично-педагогічних факультетах вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Людина наділена індивідуально-ціннісним ставленням до буття як матеріалу для його творчого перетворення. Надзвичайна здатність творчого мислення людини полягає в перетворенні всього наявного в матеріал для творчості. Це стосується і виконавця музики, і «слухача-експерта» (Т. Адорно), і педагога-музиканта, і студента як учасників діалогічної парадигми.

Діалогічна парадигма в музичній освіті є

вираженням світоглядних установок педагогічного співробітництва, співтворчості, що розкриває музично-педагогічний процес як сходження до музичних цінностей. Діалогічна парадигма досягається у процесі ціннісної взаємодії між творцем і його творінням (як об'єктом пізнання) та його суб'єктами, котрі осягають цей об'єкт через співпереживання і співтворчість.

«Механізм зворотного зв'язку» породжує у кожному конкретному випадку своєрідний «ефект резонансу». Він залежить від масштабних рівнів розвитку особистості, від рівнів нагромаджених нею ідей і можливостей, які мають «матеріалізуватися», а також від здатності до співпереживання і співтворчості, що дає імпульс для художнього перевтілювання

Праці відомого філософа О. Лосєва є тією межею взаємодії музики й філософії, потреба в якій постійно відчувається до сьогодення, бо відбиває прагнення сучасної людини до цілісного бачення музичного простору. Необхідно усвідомити феномен формування музичної тканини, де «сума звуків завжди щось незмірно більше, ніж фактично присутні в цій сумі складові» [6, с. 317]. У результаті виникає «... рухлива єдність у неподільності, цілісність у множині» [6, с. 317], що вимагає від музиканта-професіонала такої ж цілісності й «неподільності» в підході до музичного мистецтва. Це саме той рівень осягнення, де інтуїтивний, емоційний початок поєднується з інтелектуальним освоєнням законів музичного буття. Визначаючи «чисте музичне буття», О. Лосєв пропонує характеризувати його як «злиття протилежностей у мінливому сьогоденні» [7, с. 422]. Пояснюючи специфіку усвідомлення музики, О. Лосєв справедливо стверджує, що «музичне сприйняття споглядає оголену, нічим не прикрити сутність світу в усій її недоторканній чистоті...» [7, с. 422]. Особливість і велику складність осягнення музики у світі культури О. Лосєв убачає у намаганні людини зрозуміти й передати її глибинну сутність образним змістом композиції [7].

Прилучення людини через мистецтво у велику духовну сферу є одним із феноменів людського буття. Одиначне в множинності, що створюється мистецтвом, виконує одну із своїх основних функцій – комунікацію, об'єднання, а це підтверджує думку Л. Виготського: «Мистецтво ніколи не може бути пояснене до кінця з вузького кола особистісного життя, бо неодмінно вимагає пояснення з широкого кола життя соціального» [2, с. 83].

Мистецтво як особлива форма буття у своїй основі будується на обов'язковій наявності творчого акту. Л. Виготський інтегрує мистецтво як катарсис, де яскраве й живе почуття через подолання, розв'язання і перемогу над ним, через творче переосмислення перетворюється у мистецтво.

Таким чином, «музичне пізнання, що постає (О. Лосев) неминуче обертається оцінкою, особистісним суб'єкт-об'єктним ставленням, а «музичне переживання» постійно обертається «музичним пізнанням» (О. Лосев).

Відповідно до теорії цінності, норма виступає зовнішнім регулятором, у той час як цінність є регулятором внутрішнім, що визначає особистісне ставлення до об'єкта і суб'єкта. У музиці орієнтація на певну норму в пошуку істини уявляється достатньо складною, тому що музика – надзвичайно широке й складне явище, яке складається з множини «музик», де кожна з них несе свою власну істину, своє власне буття, свою власну норму.

О. Лосев виводить формулу: «істина музики = її буття = її власній нормі = її власному закону». Звідси виходить, що «... найпростіший і очевидний факт сприйняття музичного твору – це факт самоутвердження композиції і факт оцінки, які є невід'ємними від цінності сприйняття музики. Музика – сама для себе є нормою» [6, с. 316–317]. Це засвідчує, що орієнтація на норму як на зовнішній регулятор (а не на принцип «музикоцентризму» (М. Ройтерштейн), як на оцінку музики з погляду її власних законів і норм веде до спотворення музичного простору й неминучого порушення цілісності музичного світу. Особливістю музичного судження (за визначенням О. Лосева) є те, що воно не є логічним судженням про музику, а «сама музика у свідомості людини постає як знання» [7, с. 459].

Музичним судженням є і слухацький варіант музичного твору, і виконавча версія інтерпретатора. У кожному випадку музичний твір і тотожний собі, і не тотожний, оскільки постійно змінюється. Цей процес відображає «закон відмінності в тотожності» (О. Лосев), що впливає з процесуально-динамічної природи музики, із її вічного становлення і розвитку. Музичний твір – це аналог життя, в якому пульсує «живий час», який наповнений думкою і почуттями, пережитими людиною. «Прослухавши будь-який музичний твір, що нас схвилював, ми, припустимо, відчули дуже інтенсивне й глибоке музичне враження. Це означає, що ми маємо про нього певне музичне

судження» [7, с. 462].

Таким чином, музичне судження – це результат глибинного осягання внутрішньої системи художніх образів твору, що, за термінологією Л. Виготського, визначається як катарсис через творчий акт. «Музична істина є самоутвердженням загальної музичної ідеї, котра стає незмінною як живе самопротиріччя... Норма в музиці – це щось мінливе» [7, с. 467]. З цих міркувань О. Лосев робить висновок: «Обґрунтування музичного судження є його локалізацією у живій системі, в організмі музики» [7, с. 467]. Цей висновок надзвичайно важливий із декількох позицій:

– музика є «живою системою», котра перебуває в постійному становленні (висновок, як і у Б. Асаф'єва);

– музичне судження має відбуватися саме в цій системі, співвідносячись із живим організмом музичного твору;

– норма в музиці не є застиглим переліком правил, а чимось таким, що має безперестанну мінливість.

Ці висновки визначають ціннісні параметри підходу до музики як до виду мистецтва і як до предмета дослідження, що дає змогу ввести її в контекст безупинно мінливого соціального часу і простору (як явища, котре живе й саморозвивається). Проте, музиці надано право на існування у своєму власному вимірі, підпорядковуватися власним законам, що встановлює певні межі інтерпретаційної сваволі. Саме з цих позицій розглядається межа міри, що визначає рівень смаку людини. «Час душі й музики є сприйняттям Вічності, де повнота часів і віків з'єднується в єдиній миті... вічне, всеосяжне «тепер», вічне сьогоднішнє, проте з тією ж безмежною силою творчої мінливості. Це одвічна творчість без спаду, зменшення і млості, вічно тимчасове – без кінця і смерті» [7, с. 473–474].

Орієнтація на цінності – це процес особистісного розвитку, де формування, зміна й інтеграція компонентів поетапно веде до більш високої цілісності. Нагромадження компонентів розвитку, їхнє збереження, збагачення і реорганізація, розчленування їхніх функцій, ієрархія й інтеграція забезпечують виникнення нових структурних утворень і нових функцій ціннісного образу Світу, образу «Я», образу майбутнього.

«Актуальність цілісної людської особистості» (О. Лосев), яка виявляє себе в ціннісному музичному судженні (композиторське висловлювання, виконавська інтерпретація або слухацький відгук), найтіснішим чином пов'язана із системою ціннісних орієнтацій, котра

адекватна музичному світу, що освоюється особою.

Особлива складність осягання сутності музичного світу (основою якого за О. Лосевим є «Дух бентежний, дух хаосу») висуває проблему формування ціннісних орієнтацій у музичній педагогіці надзвичайно гостро, тим паче, що «... аксіологічна аура художньої культури суспільства є ефективним інструментом формування особистості...» [1, с. 49].

Якщо «система цінностей, у широкому сенсі, – це внутрішній стрижень культури суспільства» [3, с. 121], то система цінностей у музичній освіті – це потреба й можливість постійного руху до музичного ідеалу. Це процес саморозвитку, входження у музичний світ, потреба й спроможність сприймати увесь комплекс ідей, які закладені у внутрішній формі музичного твору, судженні, висловлюванні, можливість доповнювати цей комплекс власним індивідуально-ціннісним ставленням.

За принципом додатковості, висунути Н. Бором у широкому розумінні Ю. Лотмана, постає необхідність формування таких ціннісних орієнтацій у музичній освіті, де з'являється можливість постійного отримання іншої проекції, іншого ракурсу звичної реальності, шануючи водночас «самість» партнера з музичної комунікації. Адже «повноцінний розвиток ціннісних ставлень до мистецтва безпосередньо впливає на формування у людини таких особистісних якостей, як емпатія, креативність, активність, самостійність і самодіяльність...» [8, с. 15]. Особливу актуальність зазначена проблема отримує стосовно музичної сучасної культури, де панує інтравертний тип особистості, занурений у себе, достатньо складний як комунікативний партнер. Ця характерологічна особливість сучасної культури з її поліфонічною мозаїчністю і явно вираженим «аутистичним складом мислення потребує пошуку медіації» (В. Руднев), тобто посередництва у бінарній опозиції різноспрямованих партнерів з комунікації. Перехід від полярності до принципу додатковості в ієрархії потреб відповідає «потребі в самоактуалізації» (А. Маслоу), що перегукується з «актуальністю людської особистості» О. Лосева. Самоактуалізація значною мірою визначає напрямок художньої діяльності: «Пошук себе, відкриття себе є постійною прелюдією самоактуалізації. А прагнення розібратися у собі самому, власних прагненнях і бажаннях – це прямий вихід до усвідомлення своїх цінностей та усвідомлення себе цінністю» [4, с. 34].

Постулат про необхідність цінувати мистецтво в собі, а не себе в мистецтві (з погляду ціннісного осмислення світу й свого місця в ньому) має й іншу інтерпретацію, а саме: цінувати мистецтво в собі й себе в мистецтві. Іншими словами: «замість бінарної опозиції – бінарна додатковість». Це і є правом на рівний і гідний діалог, у якому «Я», увібравши нові цінності, зростає, додає до свого образу нове особистісно-ціннісне усвідомлення. Саме ця спроможність «Я» не тільки забезпечує можливість розвитку, але й дає нове життя творам майстрів минулого. Здатність особистості до самостворення через художню діяльність – один із найзначніших аспектів мистецтва. Ціннісні орієнтації особистості в музичному освіті – це призма, яка визначає ракурс осягнення музики й власного внутрішнього світу, пов'язуючи воедино свідомість і самосвідомість.

У теорії самовдосконалення Ф. Шлегеля порушується проблема творчої самореалізації особи в процесі діяльності. А для здійснення «ціннісної взаємодії» (А. Кир'якова) у музично-педагогічному процесі (де музикант-педагог відіграє роль медіума) бінарність: «музичний твір – виконавець», або «музичний твір – слухач», потребує дотримання цілої низки умов, котрі забезпечують сенс донесеного до суб'єкта, який сприймає правильного музичного судження. Тобто має простежуватися адекватність музичного висловлювання внутрішньому наповненню музичного твору. А ще точніше – із множинності закладених у музичному творі змістів – виокремлення деякого комплексу музичних ідей, що знаходять відгук у суб'єкта, який сприймає.

Необхідність ціннісної взаємодії в музиці як предметі дослідження не допускає механістичного підходу, де можливе освоєння тільки технічних засобів. Адже музика потребує постійного творчого, цілеспрямованого й «цілестворювального» (А. Кир'якова) пошуку. Аналізуючи необхідні умови для виникнення «ціннісної взаємодії», А. Кир'якова як передумову процесу ціннісного орієнтування визначає суб'єктивну позицію особи та проблему обміну цінностями, що і є основою «ціннісної взаємодії» [5, с. 59].

Ціннісна взаємодія, що здійснюється у музично-педагогічному процесі, дає можливість відмовитися від традиційної дихотомії «учитель – учень». Вона об'єднує на психологічному рівні освоєння музичного простору в співпереживанні, а на світоглядному рівні – у співтворчості. Таким чином, у музично-педагогічному процесі пізнавально-художньої діяльності виникає

ланцюг ціннісної взаємодії: «композитор – музичний твір – педагог – студент-музикант (виконавець або слухач) – співпереживання – співтворчість».

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Пізнавально-художня діяльність особи в досягненні музичного твору супроводжується співпереживанням – обов'язковою умовою творчого процесу. Запропонована схема розкриває принцип обміну цінностями, де через «механізм зворотного зв'язку» виникає потужний «ефект резонансу». Адже ціннісна взаємодія – це головний принцип творчого спілкування, що ґрунтується на постійній присутності «зворотного зв'язку». Таким чином, відкриваючи всі комунікативні канали, ціннісна взаємодія забезпечує постійне стимулювання саморозвитку всіх учасників творчого музично-педагогічного процесу.

Таким чином, основними параметрами обміну цінностями в музично-педагогічному процесі є твердження що у музиці й музичній освіті ціннісний обмін є особистісним; необхідною умовою для ціннісної взаємодії є свобода спілкування і діяльності; концептуальною особливістю ціннісної взаємодії є принцип діалогу; формування ціннісних орієнтацій у сфері музики й музичної освіти є цілеспрямованим прилученням особистості до множинності світу музичних цінностей; педагог і студент беруть участь у створенні творчої аксіологічної парадигми як колективний суб'єкт ціннісного осмислення музичної сфери; обмін цінностями належить розглядати як прилучення студента до аксіологічної ієрархії педагога, так і педагога до ціннісних орієнтацій студента, а надалі – спільну діяльність в досягненні цінностей усього музичного світу; за ціннісною взаємодією здійснюється прогнозування розвитку ціннісних орієнтацій через усвідомлення єдності «минулого – сьогоденного – майбутнього»; ціннісна взаємодія – це саморозвиток, самовдосконалення, піднесення потреб і примноження здібностей особи.

Ціннісна взаємодія дає змогу інтегрувати в музично-педагогічний процес усі досягнення минулого й сьогоденного, стимулювати креативну спроможність мислення, яке здатне до інновацій і творчості.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Абулханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абулханова-Славская. – М.: Наука, 1980. – 334 С.
2. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский. – М.: Педагогика, 1987. – 341 с.

3. Дряпіка В. І. Орієнтації студентської молоді на цінності музичної культури (соціально-педагогічний аспект) / В. І. Дряпіка. – Київ – Кіровоград: державне Центрально-Українське вид-во. 1997. – 215 С.

4. Дряпіка В. І. Теорія і практика формування ціннісних орієнтацій педагога-музиканта / В. І. Дряпіка. – Київ: «Ліра», 2000. – 227 С.

5. Кирьякова А. В. Ориентации личности в мире ценности / А. В. Кирьякова. – Оренбург, Изд-во Ор. ГУ, 1996. – 188 С.

6. Лосев А. Ф. Основной вопрос философии музыки. // Философия. Мифология. Культура / А. Ф. Лосев. – М.: Политиздат, 1991. – С. 315–335.

7. Лосев А. Ф. Форма. Стиль. Выражение / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1995. – 944 с.

8. Малюков А. Н. Формирование художественной культуры подростка в процессе воспитания ценностного отношения к искусству. Автореф. дисс...доктора пед. наук / А. Н. Малюков. – М., МПГУ, 1996. – 39 С.

REFERENCES

1. Abulkhanova-Slavskaya, K. A. (1980). *Deyatelnost i psikhologiya lichnosti*. [Activity and psychology of personality]. Moscow: Nauka.

2. Vygotsky, L. S. (1987). *Psikhologiya iskusstva*. [The psychology of art]. Moscow: Pedagogika.

3. Dryapika, V. I. (1997). *Oriyentatsiyi student-skoyi molodi na tsinnosti muzychnoyi kultury (sotsialno-pedahohichnyy aspekt)*. [Orientations young students the value of musical culture (social and pedagogical aspect)]. Kyiv – Kirovohrad: derzhavne Tsentralno-Ukrayinske vyd-vo.

4. Dryapika, V. I. (2000). *Teoriya i praktyka formuvannya tsinnisnykh oriyentatsiy pedahoha-muzykanta*. [Theory and practice of formation of valuable orientations of the teacher-musician]. Kyiv: «Lira».

5. Kiriakova, A. V. (1996). *Oriyentatsii lichnosti v mire tsennosti*. [Orientation of personality in the world of value]. Orenburg.

6. Losev, A. F. (1991). *Osnovnoy vopros filosofii muzyki*. [The main issue of the philosophy of music]. Moscow: Politizdat.

7. Losev, A. F. (1995). *Forma. Stil. Vyrazheniye*. [Form. Style. Expression]. Moscow: Mysl.

8. Malyukov, A. N. (1996). *Formirovaniye khudozhestvennoy kultury podrostka v protsesse vospitaniya tsennostnogo otnosheniya k iskusstvu*. *Avtoref. diss...doktora ped. nauk*. [Formation of the artistic culture of a teenager in the process of education of a value attitude to art. Author's abstract. Diss ... of the doctor ped. Sciences]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СВЕЩИНСЬКА Наталя Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування ціннісних

орієнтацій особистості в процесі музично-виконавської підготовки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SVESHINSKA Natalya Vasylivna –
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate

Professor of music-teoretycznych and instrumental disciplines of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: formation of value orientations of personality in the process of music performance training.

Дата надходження рукопису 09. 04. 2017 р.

УДК 378. 14. (477)

СТЕФІНА Надія Василівна –
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри хорового диригування, вокалу
та методики музичного навчання
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
e-mail: nadejda.stefina@gmail.com

**РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ – ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ
МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна епоха характеризується цілим рядом змін, які відбуваються у всіх сферах життя України. Ці зміни обумовлені кризою соціально-економічною, політичною, морально-духовною, тому вони безпосередньо впливають на процеси становлення підростаючого покоління.

Музика в сім'ї мистецтв займає особливе місце, завдячуючи її безпосередньому комплексному впливу на свідомість, волю, почуття людини. Залучення до музики вводить дитину у світ хвилюючих, радісних переживань, відкриває їй шлях до естетичного освоєння життя в доступному їй віку обсязі.

Але щоб відкрити перед дитиною двері в музичний світ, потрібно, перш за все, розвинути у неї музичні здібності, які в подальшому дозволять їй успішно проявити себе в музично-естетичній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як в Україні, так і за кордоном, проблема виявлення розвитку музичних здібностей привертає увагу представників різних галузей знань: філософів, психологів, фізіологів, педагогів, педагогів-музикантів, музикознавців.

Вагомий внесок в дослідження сутності та структури музичних здібностей особистості молодшого школяра зробили: О. Апраксіна, Б. Асаф'єв, Л. Баренбойм, Н. Ветлугіна, О. Гембицька, Н. Гродзенська, Л. Дмитрієва, Д. Кабалецький, С. Науменко, О. Ростовський, М. Румер, Г. Тарасов, Б. Теплов, Н. Черноіваненко та інші.

Мета статті полягає у обґрунтуванні теоретичних положень щодо розвитку музичних здібностей учнів початкових класів як провідної умови формування музичної культури

особистості молодшого школяра.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед проблем сьогодення, пов'язаних із мистецтвом, музичним вихованням зокрема, педагогів хвилює проблема виявлення і розвитку музичних здібностей учнів. Кожна дитина народжується з певними задатками і нахилами. Все закладене в дітях повинно бути виявлене й вирощене, на це націлює педагогів сучасна психолого-педагогічна наука, тільки тоді природні дані зможуть проявитися у здібностях до того чи іншого виду діяльності – наголошується в Державній національній програмі «Освіта» та в Концепції виховання у національній системі освіти.

Спробуємо розкрити зміст понять «здібності», «задатки», «музичні здібності», «музикальність» із точки зору різних вчених.

Так О. В. Петровський вважає, що «здібності» – це індивідуальні особливості інтелектуальної, емоційно-вольової сфери психіки, що виступають суб'єктивними умовами успішного виконання будь-якої діяльності [6, с. 227].

Б. М. Тепловим, здібності розглядаються як індивідуальні властивості особистості, які являються умовами успішного виконання будь-якої однієї діяльності, або декількох [8, с. 408].

А. Г. Ковальов розглядає «здібності» як синтез властивостей людської діяльності, що відповідає вимогам діяльності і забезпечує великі досягнення в ній [5].

А. Г. Ковальов і В. Н. Мясичев пояснюють задатки як психофізіологічні особливості людини, обумовлені індивідуальною будовою мозку [5].

Фундаментальні дослідження музичних